

2. Előleges közlemény a Hargita hegységbeli haematitról. A haematit (vasfény) kristálytáblái a Hargita andesit hegységből, részletesebben a Kakukhegy déli lejtőjének Paphomloka nevű helyéről, már régen ismeretesek, csakhogy előfordulási helyükül Magyar Hermány van felhozva, a mi nem helyes, mivel az egész hegyrész Bibarczfalva községéhez tartozik s a lelőhelyet éppen úgy lehet Bibarczfalváról, Baróthról vagy Füléről, mint Magyar-Hermányból meglátogatni; magam Füléből kiindulva látogattam meg a hegységet.

A fennemlített előfordulási hely, t. i. a Kakukhegynek Paphomloka nevű része már az erdővnek határán fekszik és kiterjedett havasi legetőt képez. A birkanyájak által kilépett ösvényeken, a televény földben, különösen ha a nap oda süt, igen erős csillogást-villogást lát az ember. Ez a haematitnak számtalan, egész a parányiig süllyedő lemezkéitől ered, s egészen azt a benyomást tette reám, mint Mármarosban a Balasiniasza hegységben a milliányi mármarosi gyémántok apróbb nagyobb kristályainak csillogása. A székely pásztorok ezen haematit kristálylemezeket gyémántnak nevezik.

Legfeltünőbb és legnagyobb lemezekben azonban megjelenik a haematit a vakondok által felturt televényhalmokban, hol az eső által kimosott lemezek, mint apró tükrök fénylenek és éppen ezek költették fel először a lakosság figyelmét ezen ásványra. Innen származnak is azon kisebb-nagyobb haematittábla-töredékek, melyek a lakosság közt kézen forognak és melyekből néhány az erdélyi muzeum ásványtani gyűjteményébe is jutott.

Már korábbi években meglátogattam a haematitnak ezen előfordulási helyét és utána ásatást is eszközöltem; ezen alkalommal sikerült is ezen szép ásványnak néhány jól megtartott kristálytábláját és kristálycsoportját megkapnom, melyeket Haidingernek Bécsbe küldöttem volt, de soha többé vissza nem kaptam. Koch tanár úrnak indítására a múlt nyáron újra meglátogattam ezen lelőhelyet és az erdélyi múzeum-egylet válaszmányának áldozatkészségéből ásatást eszközöltem a végből, hogy 1-szor a haematitnak tulajdonképi előfordulását megismerjem, mivel a hegylejtőn heverő darabkák világosan másodlagos fekhelyen vannak, és 2-szor, lehetőség szerint bőven gyűjtsek is ezen érdekes előfordulásból.

Ezen ásatás után azon eredményre jutottam, hogy habár a televényföld tele van is a haematit számtalan apró töredékeivel, annak valódi székhelye mégis mélyen fekszik, mert mindenütt, hol utánna ásattam, a

televényföldet 3—4 méter vastagnak találtam, alatta kőzettörmelék jött s csak aztán bukkantam a szilárd kőzetre, egy földpátdús amphibolandesitre, mely nagy fokban szét van már málva. A további ásatásokból kitűnt, hogy ezen andesitet meglehetősen számban szabálytalanul keresztülkaszul futó repedések hatják át, melyek vörös szívós nyirokkal vannak kitöltve. Ezen nyirok nyilván az andesitnek elmállási terménye, mivel benne itt-ott még szabad szemmel is apró andesittöredékek lelhetők. A haematitnek köröskörül szabadon kiképződött kristálytáblái ezen vörös nyirokban vannak, és pedig egészen szabadon, a nélkül, hogy legkevésbé is odatapadnának a repedések falaihoz; de a mellett ezen andesitből álló falak is helyenként részint vastak, részint apró kristályos haematittal be vannak vonva.

De a vörös nyirok telérekben sem kaphatók mindenütt és egyenletesen a haematittáblák, mert itt is csak egyes fészkekben fordulnak elő gazdagabban és pompásan kiképződve. Mivel a nyiroktelek csupán néhány cm. vastagok, a haematittábláknak nyerése annyiban van nehézséggel összekötve, mivel a kristálytábláknak sértetlen állapotban való nyerhetése miatt nem szabad közvetlenül a telérben utánok ásni, hanem alább a szilárd andesitet kell eltávolítani.

A nélkül, hogy belebocsátkoznám ezen haematit-előfordulásnak lehetséges genesisébe, hogy valjon sublimatio, vagy az amphiból felbomlásával járó infiltratio útján történt-e képződésük, csak azt jegyezhetem meg, hogy az előttem fekvő haematit-kristályok csak felületes átnézet mellett igen szép és elég gazdag combinációkat tüntetnek fel, melyek mindenesetre megérdemlik a közelebbi kristálytani vizsgálatot; továbbá, hogy Fabinyi tanár úr szives volt azokat vegyivizsgálat alá venni.

Habár haematitunk a közönségben és talán néhány gyűjteményben is ismeretes már, mégis nem kapunk az irodalomban valami közlést róla, még kevésbé tétetik nagyobb mineralogiai munkákban, mint pl. Naumann kézikönyvében is, említés, habár a cavradii és a travesellai lapokban dús táblás haematit-kristályok, továbbá a Lercheltini alpokról, Biancavilláról (Aetna) és Elbáról való vasfénykristályok is mind föl vannak említve.

Nem lesz tehát felesleges dolog, ha a mi pompás és érdekes előfordulásunkat is nyilvánosságra bocsátjuk; s ha ezen előleges közlemény után később a chemiai és krystallographiai vizsgálatok eredményeit is közöljük majd.

Dr. Herbich Ferencz.